

Voorstellen versterking MVO-beleid

Ten behoeve van het AO van 4 maart 2009 formuleert het MVO Platform hieronder haar standpunten en aanbevelingen over:

- A. MVO en corporate governance**
- B. Ketenvaerantwoordelijkheid**
- C. Internationaal erkende mensenrechten inclusief arbeidsrechten**
- D. Duurzame Globalisering (reactie kabinet op SER-advies)**

A. MVO en corporate governance

De staatssecretaris van Economische Zaken heeft de Monitoring Commissie Corporate Governance ('Commissie Frijns') gevraagd om de aanbevelingen van de Commissie Burgmans te betrekken bij de actualisering van de Code Tabaksblad voor Corporate Governance. De Commissie Frijns heeft bijna alle tekstsuggesties voor het opnemen van de maatschappelijke aspecten van ondernemen in de Nederlandse *corporate governance* code overgenomen. Daarmee is een stap vooruit gezet in vergelijking met de oorspronkelijke code Tabaksblad waarin bepalingen m.b.t. MVO geheel ontbraken.

Niet het hele advies is overgenomen. Burgmans cs bevelen nadrukkelijk aan dat *elk bedrijf* (met een ondergrens van 50 werknemers) een beleid voor MVO heeft en hierover jaarlijks rapporteert. Deze aanbevelingen betreffen veel meer ondernemingen dan de beursgenoteerde bedrijven voor wie de Code Tabaksblad nu geldt.

Zowel het uitgangspunt als de specificiteit van de inhoudelijke bepalingen die in de vernieuwde Code Tabaksblad zijn opgenomen schieten tekort. In de Code is opgenomen dat het Bestuur en de Raad van Commissarissen 'de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen' bij de invulling van hun taken betrekken. Deze formulering legt de nadruk op voor de *onderneming* en niet op de voor de *samenleving* relevante maatschappelijke effecten. Dat kán hetzelfde zijn, maar dat hoeft niet. Zo blijkt uit de nadere formulering in de Code dat het bestuur zich moet richten op het belang van de vennootschap en: 'de onderneming weegt daartoe de in aanmerking komende belangen van de bij de onderneming betrokkenen af'. Met andere woorden: maatschappelijke aspecten kunnen dus, ook als het bijvoorbeeld om naleving van mensenrechten of ernstige milieudelicten in het buitenland gaat, het onderspit delven. Het MVO Platform pleit voor een afzonderlijke MVO-code die niet alleen het bovenstaande zou moeten bevatten maar ook een aantal expliciete bepalingen die verder inhoud geven aan de manier waarop MVO zou moeten worden verankerd in de bestuursstructuur van ondernemingen. Niet alleen dient de code explicieter criteria te geven over de hoogte van de bezoldiging van zowel het bestuur als de Raad van Commissarissen, maar ook zouden die beloningen mede afhankelijk moeten worden gemaakt van het realiseren van doelstellingen op het gebied van MVO. Ook waar het gaat om de besluitvorming met betrekking tot tegenstrijdige belangen (III.6), Commissies binnen de RvC (III.5), Deskundigheid en Samenstelling en Informatieverstrekking (IV.3) zouden bepalingen moeten worden opgenomen om te waarborgen dat de bestuurlijke voorwaarden worden vastgelegd die noodzakelijk zijn om MVO in de praktijk te brengen. Ook over het praktiseren van ketenvaerantwoordelijkheid zouden, gezien de het belang dat het kabinet daaraan hecht, specifieke bepalingen moeten worden opgenomen (zie daarvoor punt B).

Aanbevelingen

1. Verplicht - zoals ook de Commissie Burgmans heeft geadviseerd - elk bedrijf met meer dan 50 werknemers tot een MVO-beleid en een jaarlijkse maatschappelijke rapportage. Internationaal erkende mensenrechten-, arbeids- en milieunormen en de OESO Richtlijnen, alsmede richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaglegging kunnen daarvoor grondslag en kader bieden. Onafhankelijke toetsing en sanctiebeleid mogen daarbij niet ontbreken.
2. Benoem een Commissie die een aparte Code gaat ontwerpen op het gebied van MVO en Corporate Governance. Deze Code zou, zoals de Code Tabaksblad, wettelijk verankerd moeten worden volgens het principe 'pas toe of leg uit'. Sanctiebeleid zou onderdeel van dit nieuwe instrument moeten uitmaken.

B. Ketenverantwoordelijkheid

Op 22 december 2008 stuurde de staatssecretaris van Economische Zaken, mede naar aanleiding van het SER-advies 'Duurzame Globalisering', een kabinetsvisie op ketenverantwoordelijkheid naar de Tweede Kamer. In de kabinetsvisie staat volkomen terecht dat ondernemen in een globaliserende wereld een confrontatie betekent met 'klemmende vraagstukken als klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit, corruptie, naleving van mensenrechten en fundamentele arbeidsnormen' en dat daarvoor internationaal geaccepteerde standaarden bestaan. Verheugend is ook dat het kabinet VN Speciaal Vertegenwoordiger John Ruggie instemmend aanhaalt. Hij concludeert dat het bedrijfsleven mensenrechten moet respecteren.

In zijn brief sluit het kabinet aan op het SER-advies. In het algemeen waardeert het MVO Platform de aanvullende maatregelen die bijdragen aan het nemen van ketenverantwoordelijkheid door bedrijven. Tegelijkertijd vindt het MVO Platform dat het overheidsbeleid veel beter kan.

Het kabinet gaat er schijnbaar vanzelfsprekend vanuit dat het nemen van ketenverantwoordelijkheid voor Nederlandse bedrijven meestal bedrijfsmatig gunstig uitpakt of via maatschappelijke druk voldoende tot stand komt. Dat zijn inderdaad nuttige drijfveren, maar er zijn weinig redenen om te volstaan met aanmoedigen van goed gedrag zonder grenzen te stellen, toezicht daarop te houden en zo nodig te sanctioneren. Het kabinet zou ervoor moeten zorgen dat de mogelijkheden groter worden om bedrijven aansprakelijk te stellen voor misstanden in ketens.

Verder vindt het MVO Platform dat het kabinet een brede reikwijdte van ketenverantwoordelijkheid zou moeten vaststellen. Ketenverantwoordelijkheid zou zowel moeten gelden bij eigendoms- als bij handels-, en investeringsrelaties. Daarnaast zouden bedrijven de keten niet alleen verticaal (via toeleveranciers en klanten) moeten aanpakken, maar ook horizontaal (met andere bedrijven in de sector en relevante maatschappelijke organisaties). Het is nog niet duidelijk welke reikwijdte de Raad voor de Jaarverslaggeving gaat hanteren bij het opstellen van de nadere richtlijnen voor rapportage over ketenverantwoordelijkheid door bedrijven. De SER en het kabinet geven geen duidelijkheid daarover. Conform de twee door de Kamer aangenomen moties van VoordeWind en Ortega, acht het MVO Platform het koppelen van overheidssteun aan naleving van fundamentele arbeidsrechten, ook in ketens, van groot belang. De kern is dat bedrijven die overheidssteun krijgen ofwel inzichtelijk maken dat zij deze rechten niet schenden óf met een tijdsgebonden openbaar plan van aanpak komen om dat te realiseren. Die transparantie over de planmatige aanpak en de resultaten daarvan op fundamentele arbeidsrechten, mensenrechten en milieukwesties zou de kern moeten zijn van het MVO-beleid in het algemeen.

Aanbevelingen

3. Kom snel tot wetgeving - ook Europees - op het gebied van traceerbaarheid en transparantie op het niveau van product en productieproces. Verantwoording zou zowel proactief moeten worden gegeven via bijvoorbeeld jaarverslagen, op basis van aanbevelingen van de Raad voor de Jaarverslaggeving, als ook reactief op aanvraag van belanghebbenden. Alleen op die manier kunnen consumenten optimaal keuzes maken voor duurzame consumptie en kunnen belanghebbenden en geïnteresseerden een bedrijf beoordelen op MVO-gehalte, opdat zij allen bijdragen aan verbeteringen in de ketens van bedrijven.
4. Nederlandse bedrijven die in het buitenland betrokken zijn bij het in stand houden van ernstige schendingen in het licht van internationale standaarden, moeten sancties opgelegd kunnen worden. Daarbij moeten slachtoffers van deze praktijken via de Nederlandse rechter gecompenseerd kunnen worden voor geleden schade en leed. Nederland moet zich hiernaast inzetten voor een Europese regeling ter zake. De komende drie jaar zou beschouwd kunnen worden als een periode waarin zowel een dergelijke wet voor ketenaansprakelijkheid wordt ontwikkeld als waarin bedrijven de gelegenheid krijgen hun keten 'op orde te brengen'. Daarna zouden wettelijke maatregelen van kracht moeten worden.
5. Hanteer een brede definitie van ketenverantwoordelijkheid die zowel betrekking heeft op eigendoms-, handels-, en investeringsrelaties en vraag van bedrijven een verticale en horizontale ketenaanpak.
6. Verbreed de motie Ortega-Martijn naar alle in Nederland gevestigde of actieve bedrijven en naar andere internationaal overeengekomen normen.

Meer informatie en uitgebreidere aanbevelingen in het gezamenlijk standpunt over ketenverantwoordelijkheid, van het MVO Platform (zie <http://mvoplatform.nl/themas/standpunt-ketenverantwoordelijkheid-mvo-platform>)

C. Internationaal erkende mensenrechten inclusief arbeidsrechten

Ruggie maakt duidelijk dat bedrijfsactiviteiten impact kunnen hebben op praktisch alle internationaal erkende mensenrechten; niet alleen op arbeidsrechten. Zo zijn bijvoorbeeld het recht op vrijheid van beweging, vrijheid van meningsuiting en het recht op een adequate levensstandaard regelmatig in het geding. Daar waar het kabinet zich richt op de 'sociale en leefbaarheidsdimensies' van duurzame globalisering, beperkt het zich tot maatregelen op het terrein van de fundamentele arbeidsnormen. Dit is een te beperkte benadering.

In zijn toespraak bij de opening van de bedrijfslevendag "Business and Human Rights" stelde minister Verhagen: 'Bedrijven hebben de verantwoordelijkheid internationaal erkende mensenrechten te respecteren binnen het domein van hun activiteiten en invloed'. Naast deze aanbeveling van Ruggie, onderschreef Minister Verhagen ook het Ruggie-rapport als geheel, waarin deze benadrukt dat slachtoffers van mensenrechtenschendingen waar bedrijven bij zijn betrokken een recht op verhaal moeten hebben. In dat kader wordt door de regering onderzocht in hoeverre het OM bevoegd is bedrijven te vervolgen wegens medeplichtigheid aan het schenden van mensenrechten elders in de wereld. Het MVO Platform juicht het toe dat de regering erkent dat bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om mensenrechten te respecteren, en daarbij ook juridische sancties niet uitsluit. Helaas komt dit onderwerp niet terug in de kabinetsreactie op het SER-advies, terwijl het een belangrijke grens aanduidt waar zelfregulering zou moeten ophouden en wettelijke maatregelen beginnen, met name waar het gaat om het recht doen aan slachtoffers.

Het kabinet vreest dat het niet ratificeren en/of handhaven van arbeidsnormen door opkomende Aziatische landen leidt tot een proliferatie naar slechte naleving in andere landen waarmee zij concurreren. Het gaat daarbij vooral om India en China. Los van het proliferatie-effect is de schending van arbeidsrechten van honderden miljoenen zelf al een groot probleem. Het belang van het onder de aandacht brengen van de fundamentele arbeidsrechten bij Nederlandse bedrijven die aan missies deelnemen, zoals het kabinet voorstelt, staat in geen verhouding tot de aard en omvang van het probleem. Het kabinet stelt voor om het vermogen van de ILO om (opkomende) landen te versterken te verhogen. Een concreet voorstel daartoe ontbreekt. De ervaring met koppeling van handelspreferenties aan arbeidnormen (in het Algemeen Preferentieel Systeem Plus van de EU) leert dat de capaciteit van de ILO tekort schiet om dit te monitoren. Hier zal dus iets aan gedaan moeten worden.

Aanbevelingen

7. Nederland zou bij de EU en in ILO-verband moeten werken aan het wereldwijd koppelen van overheidsinstrumenten als duurzaam inkopen, subsidies, kredieten en andere overheidssteun aan de naleving van internationale arbeidsnormen en overige internationaal erkende mensenrechten, ook in productieketens van bedrijven. Nederland heeft hiermee een begin gemaakt bijvoorbeeld via duurzaam inkopen. Dat maakt inzet hiervoor in EU- en internationaal verband geloofwaardig terwijl het ook bijdraagt aan een gelijk speelveld voor bedrijven wereldwijd. Dit betekent wel dat – voor wat betreft arbeidsrechten - de monitoringcapaciteit van de ILO versterkt moet worden.
8. Het MVO Platform steunt de aanbeveling van de SER om tot een mechanisme te komen om het lidmaatschap van notoire schenders van de ILO-verplichtingen te kunnen beëindigen. Het kabinet is bang dat dit niet het gewenste effect sorteert. Echter: ook de huidige praktijk heeft weinig tanden. Bij een mechanisme tot beëindiging van lidmaatschap van de ILO zou tegelijk óók een aanpak ontwikkeld moeten worden waarmee het landen een gefaseerde mogelijkheid biedt voor terugkeer bij structurele verbetering van gedrag.
9. De SER en de regering dienen in het licht van de vaak extreem lage lonen in ontwikkelingslanden de kwestie van een leefbaar loon voor werknemers in de ketens van Nederlandse/Europese of in Nederland/Europa actieve bedrijven een belangrijke plaats te geven in haar maatregelen met betrekking tot ketenverantwoordelijkheid.
10. Het MVO Platform steunt het idee van een expertmeeting over de vraag in hoeverre het Nederlandse OM bevoegd is bedrijven te vervolgen wegens medeplichtigheid aan ernstige mensenrechtenschendingen elders in de wereld. Het roept daarnaast op tot het verrichten van onderzoek naar mogelijkheden buiten het strafrecht.

D. Duurzame Globalisering

Het kabinet maakt onvoldoende duidelijk hoe coherentie wordt gegarandeerd en welke belangenafwegingen worden gemaakt in de veelheid van beleidsterreinen die raken aan globalisering. Haast terloops wordt in de kabinetsreactie geconstateerd dat er naast markttoegang 'bovendien voorwaarden moeten worden geschapen waardoor de economische groei ook aan de allerarmsten ten goede komt'. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking heeft hiervoor een aanvullende adviesaanvraag bij de SER ingediend. Het lijkt een 'afterthought', het kader en de koers lijken bepaald - meer markttoegang staat centraal - en de verbetering van de positie van de armsten moet zich daarbinnen voegen. Dat is niet acceptabel. De crisis die wij nu in Nederland beleven is, hoe pijnlijk ook, slechts een zwakke schaduw van de permanente crisis waarin miljarden mensen op de wereld leven.

Het kabinet wijst in de paragraaf over milieu en klimaat terecht op de noodzaak van een wereldwijde aanpak van milieu- en klimaatproblemen. Vervolgens wordt echter alleen ingegaan op het belang van een wereldwijde overeenkomst over de aanpak van het klimaatprobleem. Minstens zo ernstig en urgent zijn de achteruitgang, wereldwijd, van de biodiversiteit en de te grote druk op natuurlijke hulpbronnen. Het ontbreekt niet alleen wereldwijd, maar ook op EU- en nationaal niveau aan coherente beleidskaders voor ecologisch duurzame productie en consumptie, die doorwerken in het beleid op het gebied van MVO, handel, landbouw, etc.

Aanbevelingen

11. Het MVO Platform pleit ervoor om in het aanvullend advies voor de minister voor ontwikkelingssamenwerking aandacht te geven aan de voorwaarden waardoor mogelijke economische groei juist aan de allerarmsten ten goede komt en - momenteel zeker zo belangrijk - er voor zorgen dat de economische krimp niet vooral de armste groepen treft. Het scheppen van koopkracht voor de armsten kan de economische bedrijvigheid in belangrijke bedrijfstakken versterken. Bij het gevraagde advies moeten ook verdere integratie in de wereldmarkt ter discussie gesteld kunnen worden.
12. De deskundigheid over deze onderwerpen zit overigens niet alleen in de SER. Ook relevante onderzoeksorganisaties en maatschappelijk organisaties zouden bij het advies betrokken moeten worden.
13. In het kader van de milieu- en klimaatproblemen pleit het MVO Platform ervoor dat het kabinet, ook in EU-verband effectieve beleidskaders ontwikkelt die bedrijven krachtig stimuleren om te innoveren en hun productieprocessen en productketens ecologisch duurzaam te maken.
14. Het MVO Platform verwelkomt de steun van het kabinet aan een onderzoek van Consumers International naar aard en frequentie van klachten over misleidende duurzaamheidsclaims van bedrijven. Het MVO Platform bepleit de mogelijkheid serieus te bekijken om te komen tot wettelijke maatregelen tegen zulke misleidende reclame.